

Rıza Zelyut

**OSMANLI'DA
KARŞI DÜŞÜNCE
VE İDAM EDİLENLER**

İstanbul, 2015

Tarihçi
Kitabevi

Tarihçi Kitabevi Yayınları • 74

Genel Yayın Yönetmeni
Necip Azakoğlu

Editör
Necip Azakoğlu

Kapak tasarımı
Aslı Ayhan

Sayfa tasarımı
Çağlar Yalçın

Birinci baskı: Alan Yayıncılık, 1986
Beşinci baskı (Yeni Belgelerle Genişletilmiş): Şubat 2015, İstanbul
Boyutlar: 13,5 x 21 cm
Sayfa sayısı: 352

ISBN: 978-605-4534-68-5

Baskı ve cilt
Kitap Matbaacılık Sanayi ve Ticaret Ltd. Şti.
Davutpaşa Caddesi No: 123 Kat: 1 Topkapı
ZEYTİNBURNU-İSTANBUL
+90 (212) 482 99 10
Sertifika no: 16053

© Yayın hakları Tarihçi Kitabevi'ne aittir.
Bu eserin bütün hakları saklıdır. Yayınevinden yazılı izin alınmadan kısmen veya tamamen alıntı yapılamaz, hiçbir şekilde kopya edilemez, çoğaltılamaz ve yayınlanamaz.

Moda Caddesi No: 104/A Moda/Kadıköy-İSTANBUL
Tel: 0216 418 68 86
GSM: 0530 370 74 11
www.tarihcikitabevi.com
info@tarihcikitabevi.com

Rıza ZELYUT

13 Nisan 1948'de Tokat/Niksar'ın Ormancık köyünde doğdu. 1970'te Trabzon Eğitim Enstitüsü'nü Türkçe öğretmeni olarak bitirdi. Yazı yaşamına 1968'de öykü ile giren Rıza Zelyut'un bu çalışmaları *Kıyı*, *Hisar*, *Eflatun*, *Güney*, *Yelken*, *Türk Dili*, *Varlık*, *Öykü*, *Yansıma* gibi dergilerde yayımlandı.

Daha sonra araştırmaya yönelen yazar, 1973 yılında Türk Dil Kurumu'nun Cumhuriyet'in 50. yılı nedeniyle düzenlediği "Türkiye'nin Kalkınmasında Cumhuriyet'in Rolü" konulu yarışmada birinci oldu.

Yazarın 1979 yılında yazdığı ve Kızıldere olayını anlattığı destan türü kitabı *SONSUZ YARIM GÜN*, 1980 darbesinden sonra suç sayıldı ve yakıldı. İstanbul Sıkıyönetim Mahkemesi'nde yargılanıp 18 ay 14 gün hapse mahkûm edilen Rıza Zelyut bu cezasını hapis ve 4 aylık sürgünle tamamladı. 1983 yılında *Hürriyet* gazetesine girdi. Yurtiçinde ve yurtdışında Alevi toplumunun örgütlenmesi için çalışan Zelyut, *Nefes* dergisinin yayımında danışmanlık yaptı. 1996'da *Cem* dergisinin yeni biçimde yayımını başlattı. 2012 yılında Hacı Bektaş Veli Dostluk ve Barış Ödülü ile ödüllendirilen Rıza Zelyut 1994 yılından başlayarak *Akşam* ile *Güneş* gazetelerinde köşe yazarlığı yapmıştır.

Rıza Zelyut'un bir kitap hacmindeki öykülerinden başka "Yabancılar", "Uzayda Savaş", "Geçmişe Yolculuk" adlarında bilimkurgu türünde 3 çocuk romanı bulunuyor. Yayımlanmış diğer kitapları şunlardır:

- *Halk Şiirinde Gerçekçilik*, Yön Yayıncılık, İstanbul, 1982
- *Osmanlı'da Karşı Düşünce ve İdam Edilenler*, Birinci Baskı, Alan Yayıncılık, İstanbul, 1986
- *Halk Şiirinde Başkaldırı*, Sosyal Yayınları, İstanbul, 1989
- *Alevi ve Bektaşilerde Mizah*, Anadolu Kültürü Yayınları, 1991
- *Aleviler Ne Yapmalı*, Yön Yayıncılık, İstanbul, 1993
- *Muaviye'den Erbakan'a Din ve Siyaset*, Yön Yayıncılık, İstanbul, 1996
- *Öz Kaynaklarına Göre Alevilik*, Yön Yayıncılık, İstanbul, 2002
- *Türk Aleviliği "Anadolu Aleviliğinin Kültürel Kökeni"*, Kripto yayınları, Ankara, 2009
- *Türk Kimliği "Yabancı Kaynaklara Göre"*, Kripto Yayınları, Ankara, 2009
- *Dersim İsyancıları ve Seyit Rıza Gerçeği*, Kripto Yayınları, Ankara, 2010
- *Esirciler Hanı*, Bilgi Yayınevi, Ankara, 2012
- *Seçkinler Kitabı / Kitab-ı Ekâbir*, Kripto Yayınları, Ankara, 2013
- *Hünkâr Hacı Bektaş-ı Veli "Ali'nin Sırrı"*, Kripto Yayınları, Ankara, 2014
- *Sultanlar ve Cellatlâr*, Bilgi Kitabevi, Ankara, 2014

Yazarın Türk kültürü ile ilgili yayımlanmış birçok makalesi ve bildirileri de bulunmaktadır.

İÇİNDEKİLER

YENİ BELGELERLE GENİŞLETİLMİŞ BEŞİNCİ BASKIYA ÖNSÖZ	17
I-İSLAMİYETLE KARŞILAŞMA	21
İBADET DEĞİL YAŞAM BİÇİMİ.....	26
BİREY DEĞİL KUL.....	35
OSMANLI'NIN OLUŞUMU	37
HALK HAREKETLERİNİN NİTELİĞİ	41
DİN ARAÇ OLARAK KULLANILDI	48
ENDERUN DEVŞİRMELERİ	50
HEDEF, ALEVİ KİTLE.....	52
OSMANLI'NIN EKONOMİK ANLAYIŞI.....	62
YUKARIDAN AŞAĞI ETKİ.....	65
TEKKELERE KARŞI TEKKE	68
OSMANLI AYDINI	73
ESNAF VE TANRI	76

II-OSMANLIDA KARŞI DÜŞÜNCE	83
KIRSAL KESİMDE KARŞI DÜŞÜNCE	83
MEVLEVİLİĞİN DOĞUŞ NEDENİ.....	106
Sakarya Şeyhi'nin İsyanı.....	114
Sakarya Şeyhi'nin Öldürülmesi.....	115
Yalancı Mehdi'nin Ortaya Çıkması ve Ortadan Kaldırılması.....	118
 III-KENTLERDE KARŞI DÜŞÜNCE	121
ÂLİMLER, SANATÇILAR ARASINDA KARŞI DÜŞÜNCE	121
Hayatı.....	126
Ahmed Paşa.....	127
Figanî.....	130
ESNAF VE ZANAATÇILAR ARASINDA KARŞI DÜŞÜNCE	133
Şeyh Ali İdris	136
Şeyh Gazanfer Dede	140
 IV-KARŞI DÜŞÜNCEYE TEPKİ	147
 V-DÜŞÜNCELERİ NEDENİYLE İDAM EDİLEN ÂLİMLER	157
FAZIL TEBRİZÎ VE HURUFİLER	157
MOLLA LÜTFÎ (Mevlana Lütfullah, Tokatlı Lütfî).....	167
MOLLA KABİZ.....	195
İSMAİL MAŞUKÎ (Oğlan Şeyh/ Çelebi Şeyh).....	205
KARAMANLI ŞEYH (Karamanlı Muhittin).....	232
BOSNALI HAMZA BALÎ	243
NADAJLI SARI ABDURRAHMAN	258
RUHULLAH EFENDİ İLE VECDİ EFENDİ VE MEHMED AĞA	264

BEŞİR AĞA (Sütçü Beşir).....	269
LARÎ MEHMED EFENDİ.....	294

EK 1

OSMANLI'NIN YÜKSELİŞİ 299

YAĞMA GELENEĞİNİN İSLAMİ BİÇİMDE DEVAM ETTİRİLMESİ: CİHAT-GANİMET:.....	303
KURULUŞTAKİ ADALETÇİ YAPI	305
EN SON TEKNOLOJİYİ KULLANAN ORDU.....	309
FETHEDİLEN BÖLGELERDE ESKİ TÜRKLERİN BULUNMASI	310
HER AN SAVAŞACAKMIŞ GİBİ ÖRGÜTLENEN TOPLUM	311
GELENEKSEL YÖNETİM BİÇİMİNİN (ÜLÜŞ) TERK EDİLMESİ: KARDEŞ KATLI	313
FEODALİTEYE İZİN VERİLMEMESİ:	316
EMPERYAL ZİHNİYET.....	320

EK 2

YÜKSELME DÖNEMİ'NDEKİ GERÇEK DURUM 325

EK 3

PİR SULTAN ABDAL'A İLİŞKİN BELGELER 333

KAYNAKÇA..... 339

YENİ BELGELERLE GENİŞLETİLMİŞ BEŞİNCİ BASKIYA ÖNSÖZ

İlk baskıları büyük ilgi gören bu eser Türkiye’de geçmişe ilişkin ayrıntılı çözümler getirmesiyle sürekli okur gündemindeydi.

Eserin ilk baskısını okuyan Prof. Server Tanilli, Strasbourg’dan yazdığı mektubunda şöyle diyordu: “Lüt-fedip gönderdiğiniz “Osmanlıda Karşı Düşünce ve İdam Edilenler” adlı yeni eserinizi aldım. Yararlanarak okudum. “Karşı-düşünce”nin ne denli çileli bir tarihi varmış bizde! Resmi düşünce, kudurganlığını sadece şimdi sergiliyor değil; özgür düşünceye vaktiyle de ne acılar çektirilmiş. İbretle okuyor insan. Osmanlı tarihinin üzerinde pek durulmamış bir yanına dikkat çekmesi bakımından da ilginç bir çalışma. “Halk Şiirinde Gerçekçilik”ten sonra size onur verecek yeni bir eser daha ortaya koymuş bulunuyorsunuz. Kutlarım ve devamını dilerim bu verimli çalışmaların. (...)”

Bu kitapta, tarihimizde üzeri örtülen bir alanı; karşıt düşünceleri yüzünden katledilen düşünce şehitlerini inceledik. Böylece egemen sınıf elemanlarının yok saydığı veya kötüle-diği gerçek aydınlarımızı itildikleri o karanlıklardan alarak ışığa çıkardık.

Bu konuda bizlerden önce temel çalışmaları yapması gereken üniversitelerimiz Osmanlı medrese geleneğinin devamı gibi görüntü veriyor. Buralardaki akademisyenler, toplumsal miras olarak aldıkları Osmanlılığı yüceltme güdülerini Tür-

kiye Cumhuriyeti'ni savunma zorunluluğu ile birleştirerek, günümüzde olduğu gibi geçmişteki bütün karşı düşünceleri haksız, yanlış, yıkıcı, olmaması gerekirken talihsizlik sonucu ortaya çıkmış sapmalar olarak gösterdiler. Ve onların üzerini örterek göstermemeyi, bir akademik tavır haline getirdiler.

Harf devrimi sonucu Osmanlı belgelerinin yeni kuşaklarca okunamaz duruma gelmesi bu anlayıştakilerin ekmeğine yağ sürdü. Çünkü Osmanlı belgeleri kendi tekellerine girmişti. Bunları istedikleri gibi kullanabilir, istedikleri bölümünü yayınlatabilirlerdi...

Biz karşı düşünce ile ilgili metinleri olduğu gibi verdik. Hem de sayfa sayfa ve bol bol... Karşı düşünce alanında büyük bir boşluğun bulunduğu ülkemizde bizden sonra bu konuya eğileceklere malzeme sağlamayı ön planda tuttuk. Aynı zamanda bu ilginç ve yeni konuyla bağlantılı görüşlerimizi, Osmanlı zihniyeti ve sistemi üzerine düşüncelerimizi ayrıntılı biçimde dile getirdik.

Bu çalışma, düşünsel suçlamalar nedeniyle öldürülen âlimleri kapsıyor. Bu yüzden siyasal bir başkaldırının odağında bulunan Simavna Kadıoğlu Şeyh Bedreddin'i konumuzun dışında tuttuk. Bunda Şeyh Bedreddin'in çok tanınmış ve yaşamı hakkında çok şeyler yazılmış olması da etkili oldu. Yine "tam bir kan içici" olan IV. Murat tarafından 1635'te öldürtülen Divan şairi Nefî de çok tanındığı ve yaşamı hakkında yeterli çalışmalar yapıldığı için çalışmamıza konu edilmedi.

Şiirlerinden devlete açıkça kafa tuttuğu anlaşılan ve kanımızca 1548'de asılarak hayatına son verilen Pir Sultan Abdal da çok tanındığı için bu grubun dışında tutuldu. Bu işlem bir sansür olarak değerlendirilmemelidir. Onunla ilgili olarak yaptığımız ve "Anadolu Aleviliğinin Kültürel Kökeni; Türk

Aleviliği” adlı çalışmamızda bulunan “Pir Sultan Abdal’a İlişkin Belgeler” bölümünü de EKLER bölümünde verdik.

Bugünkü davranışlarımızın kaynağını gösterecek yorumlar ve belgelerle donatılan “Osmanlı’da Karşı Düşünce ve İdam Edilenler”, bu baskıda “EKLER bölümü”, yeni kaynakların kullanılması ve dipnotlarla daha da zenginleştirildi.

Bu eser, toplumsal tarihimiz alanında atılmış ilk adımlardan birisi olarak akademik dünyada yerini almıştır.

Rıza Zelyut,
İstanbul, 2014

KAYNAKÇA

Ahval-i Melemyiye-yi Şuttariyye, Müstakimzade Süleyman Sa-
dettin, 70 a-b sayfa, Millet Kütüphanesi 1051 Nolu yaz-

ma.

Anadolu Aleviliğinin Kültürel Kökeni/Türk Aleviliği, Rıza Zel-

yut, Kripto Yayınları 4. Baskı, 493 sayfa.

Âşık Paşazade Tarihi, Maarif-i Umumiye Nezareti tarafından

yayınlanan 1332 tarihli basma nüsha.

1655-1656'da Türkiye, Jean Thevenot, Tercüman 1001 Te-

mel Eser, 1977, 1. Baskı, 243 sayfa.

1855'de Türkiye, 1. Cilt, F.H. A. Ubacini, Tercüman 1001

Temel Eser, 1977, 1. Baskı, 159 sayfa.

Bir Türk Kurumu Olan Ahilik, Prof. Dr. Neşet Çağatay, Türk

Tarih Kurumu Yayını 1989, 1. Baskı, 269 sayfa.

Büyük İslam Tarihi (El Bidaye ve'n Nihaye), İbn Kesir, Çağrı

Yayınları, 9. Cilt, 1. Baskı.

Büyük Selçuklu İmparatorluğu Tarihi, II. Cilt, Mehmet Altan

Köymen, Türk Tarih Kurumu Yayınları, 4. Baskı.

Devlet-i Âliyye/Osmanlı İmparatorluğu Üzerine Araştırmalar-I,

Halil İnalçık, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2009,

46. Baskı, 377 s.

Divan Edebiyatı, (Kelimeler, Remizler, Mazmunlar ve Mev-
humlar), Ağâh Sırrı Levend, Enderun Kitabevi, 1980, 3.

baskı.

- Divan-ı Lügat-it Türk*, c. I, Tercüme, Besim Atalay, TDK. Yayını, 1. Baskı, Ankara, 1939.
- Doğu İlleri ve Varto Tarihi*, M. Şerif Fırat, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayını, 1983, 5. Baskı, 306 sayfa.
- Evlîya Çelebi Seyahatnamesi*, c. I, Ahmet Cevdet basması, İkdâm Matbaası, 1314.
- Gönül Meyveleri (SemeratülFuad)*, Sarı Abdullah Efendi'den çeviren Yusuf Kenan Necfe Zade, Neşriyat Yurdu, 1967.
- Hadikat'ül Cevami*, Ayvansarayı, 2 cilt, 1281 Matbaa-yı Amire basması.
- Halk Şiirinde Gerçekçilik*, Rıza Zelyut, Ayko Yayınları 1982, 1. Baskı, 230 sayfa.
- Hammer Tarihi*, 29. Kitap, Mütercim Mehmet Ata, 1330 İstanbul basması.
- Hünkâr Hacı Bektaş-ı Velî/Alî'nin Sırrı*, Rıza Zelyut, Kripto Yayınları 2014, 1. Baskı, 287 sayfa.
- İslam Mezhepleri Tarihi*, Prof. Dr. Neşet Çağatay-Prof. Dr. İbrahim Ağâh Çubukçu, Ankara Üniversitesi İlahiyat Fak. Yay. 1976, 2. baskı.
- İslamiyetten Önce Türk Kültür Tarihi/Orta Asya Kaynak ve Buluntularına Göre*, Dr. Bahattin Ögel, Türk Tarih Kurumu Yayını, 1. Baskı, 1962, 403 sayfa.
- İstanbul Rasathanesi*, Ord. Prof. Dr. A. Süheyl Ünver, Türk Tarih Kurumu Yayını 1969, 1. Baskı, 112 sayfa+ Resimler ve açıklamaları...

Künh'ül Abbar, Ali, Yazma, IV. Cilt, Süleymaniye Kütüphanesi, Halef Ef. 598 Nolu yazma ile Üniversite Kütüphanesi 5959 Nolu yazma.

Latîfi Tezkiresi, 1314 İkdam Matbaası basması.

Melamilik ve Melamiler, Abdülbaki (Gölpınarlı), İstanbul Devlet Matbaası.

Menakibü'l Kudsiyye fi Menasibü'l Ünsiyye, Elvan Çelebi; Hazırlayanlar: İsmail E. Erünsal- A. Yaşar Ocak; İ. Ü. Edebiyat Fakültesi Yayınları, 1984, 188 sayfa.

Meşair'üş Şuara, Âşık Çelebi, Tıpkıbasım.

Mevlana'dan Sonra Mevlevilik, Abdülbaki Gölpınarlı, İnkılap ve Aka Kitabevleri, 1983, 2. Baskı, 538 sayfa+ fotoğraflar...

Moğol İstilasına Kadar Türkistan, V. V. Barthold, Hazırlayan: Hakkı Dursun Yılmaz, Türk Tarih Kurumu Yayınları, 1. Baskı, 644 sayfa.

Molla Lütüfi, O. Prof. Dr. Şerafettin Yaltkaya, İst. Ün. Ed. Fak. Yay. 1938, Milli Mecmua Basımevi, 35-59 sayfa.

Müneccimbaşı Tarihi, Çev: İsmail Erünsal, 2 cilt, Tercüman Yayınları, tarihsiz (1970 ortaları olmalı.), 1. Baskı 620 sayfa.

Naima Tarihi, Tabhane-yi Amire basması.

Oruç Beğ Tarihi, Edirneli Oruç Beğ, baskıya hazırlayan: Atsız; Tercüman 1001 Temel Eser, 1972, 141-XLVII sayfa+Eserin fotokopisiyle birlikte...

Osmanlı Devletinin İlmiye Teşkilatı, Ord. Prof. İsmail Hakkı Uzunçarşılı, Atatürk Kültür Dil ve Tarih Kurumu Yay. 1984.

Osmanlılar Devrinde Rafızilik ve Bektaşilik, Ahmet Refik, Muallim Ahmet Halit Kitabevi, 1933.

Osmanlı Tarihi, cilt IV/1, İsmail Hakkı Uzunçarşılı, TTK Yayını, 7. baskı.

Osmanlı Tarihinin Kronolojisi, c. II, İ. Hami Danişmend

Osmanlı Tarih Sözlüğü, Dr. Fehmi Yavuz, Gökkuşbu Yayınları, 771 sayfa.

Peçevi Tarihi, 2 cilt, Matbaa-yı Amire 1283 basması. (Ayrıca: Peçevi Tarihi I, Kültür Bakanlığı Yayını 1992)

Raşid Tarihi, Matbaa-yı Amire 1282 basması.

Sehi Bey Tezkiresi (Heşt Behişt), Sadeleştirilen: Mustafa İsen, Tercüman Yay.

Selçukname I, Ahmed bin Mahmud; Hazırlayan: Erdoğan Merçil, Tercüman 1001 Temel Eser, 1977, 182 sayfa.

Sergüzeşt, Lalizade Abdülbaki, 316 a-b sayfa, Süleymaniye Kütüphanesi Pertev Paşa Bölümü 636/13 nolu yazma.

Sicill-i Osmanî, Mehmet Süreyya Bey, İstanbul 1331 baskısı.

Silahdar Tarihi, Türk Tarih Encümeni, 1928 basması.

Siyasetname (Siyerü'l-mülük), Çev: Nurettin Bayburtlugil, Dergâh Yayınları, 1. Baskı 1981, 356 sayfa.

Sosyal ve Siyasal Boyutlarıyla Ahi Evren-Mevlana Mücadelesi, Prof. Dr. Mikail Bayram, NKM Yayınları, 319 sayfa.

Şakaik-i Numaniyye, Mecdi Efendi çevirisi, Tabhane-yi Amire basması.

Şarkiyat Mecmuası, 8. sayı, 1972.

Şeriye Sicili, İstanbul Müftülüğü Evkaf Müfettişliği 4/2 Nolu Yazma.

Şeyhülislam Ebussuud Efendi Fetvaları Işığında 16. Asır Türk Hayatı, M. Ertuğrul Düzdağ, Enderun Kitabevi, 1972.

Takvim'üt Tevarih, Kâtip Çelebi, yazma.

Tarih Boyunca İslam Mezhepleri ve Şiilik, Abdülbaki Gölpınarlı, Der Yayınları, 1979.

Tarih Enstitüsü Dergisi, Sayı: 12, Sene: 1981-1982.

Topkapı Sarayında Yaşam, Albertus Bobovius (Santurî Ali Ufkî Sey), Kitap Kitabevi, 126 sayfa.

Tarih-i Gilmani, Sadeleştiren: Kamil Su, Kültür Bakanlığı, 1000 Temel Eser, 1976.

Tasavvuftan Dilimize Geçen Deyimler ve Atasözleri, Abdülbaki Gölpınarlı, İnkılap ve Aka Kitapevleri, 1977.

Tezkiretü's Şuara, Kınalızade Hasan Çelebi, TDK Basması.

Türk Halkının Dirlik ve Düzenlik Kavgası "Celalî İsyanları", Prof. Mustafa Akdağ, Bilgi Yayınevi 1975, 539 sayfa.

Türk Halklarının Kökeni; Kazi T. Laypanov-İsmail M. Miziyev, Selenge Yayınları 2008, 191 sayfa.

Türkiye'nin İktisadi ve İctimai Tarihi, Prof. Dr. Mustafa Akdağ.

Türkiye'yi Böyle Gördüm, Ogier Ghiselin de Busbecg, Tercüman 1001 Temel Eser, tarihsiz (1970'lerin ortaları olmalı.) , 192 sayfa.

Türklerin Siyasi Düsturları, Ricault, Tercüman 1001 Temel Eser, tarihsiz (1970'lerin ortaları olmalı.) , 332 sayfa.

Yunus Emre, Abdülbaki Gölpınarlı, Altın Kitaplar, 4. Baskı.

Zeyl-i Şakaik, Nevizade Atai, Tabhane-yi Amire 1268 basması.

Zihniyet ve Din (İslam, Tasavvuf ve Çözülme Devri İktisat Ahlakı), Sabri F. Ülgener, Der Yayınları, 1981. (Aynı yazarın 'İktisadi Çözülmenin Ahlak ve Zihniyet Dünyası' adlı eserinin ikinci baskısı, 1981).

Zübdetül Vekaiyat, (Olayların Özü) Defterdar Sarı Mehmet Paşa, Tercüman Yay. 1977.

DİZİN

- I. Beyazid, 38.
7 İmamcılık (İsmailiye), 88.
12 İmamcılık (İsnaişeriye), 88.
- A**
Abdullah b. Abbas, 32.
Adivar, 258, 259, 261.
Âhi Evren, 71, 103, 106.
Ahval-i Melamiyye-i Şuttariyye,
222, 254.
Albertus Bobovius, 124, 343.
Ali Kuşçu, 168, 170, 173, 190.
Alpaslan, 25.
Anadolu Şiiliği, 90.
Âşık Paşazade, 102, 314, 339.
- B**
Baba İlyas, 101, 102, 103.
Baba Zünnun, 44, 45.
Babekiyye, 92.
Bahailer, 90.
Batınilik, 83, 84, 88, 90, 91, 95.
- Bedir Savaşı, 87.
Bektaşî, 90, 105, 109, 149, 158,
159, 211, 270, 323.
Bilge Kağan Yazıtı, 28.
Bozoklu Celal, 42.
Büyük Kaçgun, 80, 81.
- C**
Cebriyye, 79, 80, 263.
- D**
Dehriyye, 80.
Divan-ı Lügat-it Türk, 22.
Dulkadiroğulları, 46, 47.
- E**
Ebu Bekir, 33, 55, 56, 84, 86.
Ebu Müslim, 88, 91, 92.
Ebussuud Efendi, 52, 53, 105,
107, 122, 140, 152, 205, 206,
209, 232, 233, 234, 238, 239,
241, 242, 253, 337, 343.

el-Mübeyyiza, 91.
Ermeniler, 57.
Evliya Çelebi, 230, 340.

F

Fahreddin Acemi, 163, 166.
Fatimî, 92, 93.
Fatih Sultan Mehmet, 81, 82, 160,
162, 168, 169, 170, 311, 314,
320, 322.

G

Galiye, 89.
Gazali, 96, 248.
Gazneliler, 99.
Gölpınarlı, 90, 104, 107, 108, 134,
143, 147, 205, 210, 233, 246,
270, 279, 341, 343, 344.

H

Hacer ül-Esved, 92.
Hacı Bektaş Veli, 7, 45, 302.
Halit bin Velid, 86.
Hallac-ı Mansur, 61, 112.
Halvetiler, 151.
Hammer, 48, 204, 259, 340.
Hamzavi, 149.
Hanefilik, 24, 25, 90.
Hasan Sabbah, 93.
Haşim b. Hakim, 92.
Hazerfen Ahmet Çelebi, 74.
Hazreti Ali, 56.

Hazreti Hüseyin, 53, 150.
Hurremiyye, 92.
Hurufî, 109, 158, 159, 162.
Hz. Aişe, 99.
Hz. Muhammed, 84, 85, 97, 98,
107, 108.
Hz. Osman, 33.

İ

İbni Fadlan, 28.
İmam Ahmed bin Hambel, 56.
İmam-ı Azam, 56.
İmam İshak bin Rahuya, 56.
İmam Leys bin Şad, 56.
İmam Malik, 56.
İmam Rıza, 101.
İmam Süfyan-ı Servi, 56.
İmam Şafii, 56, 207.
İmam Zeynelabidin, 91.
İnalcık, 71, 303, 320, 339.
İncil, 61.
İsa Peygamber, 58, 192, 193, 196,
198.
İsmailî, 84, 91, 93, 95.

K

Kadızedeliler, 147, 149, 150, 151,
152, 154, 155, 270.
Kadiri, 212.
Kalender Çelebi, 45.
Kalenderî, 47, 109, 161.
Karamita, 92.

Kayılar, 303.
Kerbela, 79, 87.
Kızılbaş, 42, 43, 46, 51, 54, 56, 57,
110, 319.
Kongar, 66.
Koyun Abdal, 51.
Kuteybe bin Müslim, 23.
Kühn ül-Ahbar, 198.

L

Latifi Tezkiresi, 191, 341.
Lut Peygamber, 61.

M

Mazdek, 29.
Maziyariyye, 92.
Melamîlik, 205, 254, 273, 280.
Menakıb-ı İbrahim-i Gülşenî,
237.
Meşair-üş-Şuara, 183.
Mevlana Celaleddin Rumi, 31.
Mevlevî, 90, 104, 107; - Mevlevî-
lik, 36, 106, 107, 246, 253, 341.
M. Kemal Atatürk, 35.
Molla Fenari, 163.
Muaviye, 8, 87, 91.
Muhiddin Arabi, 150.
Mukannaiyye, 92.
Muşattab, 32, 33.
Mutezile, 79, 80, 133, 263.
Müseyleme, 56.

N

Naima, 114, 117, 149, 150, 154,
258, 260, 261, 341.
Nakşibendiyye, 116.
Nefi, 18, 185.
Nesimi, 157, 214.
Nizam-ı Âlem, 314.
Nizamülmülk, 25, 30, 31, 93.

O

Oruç Beğ Tarihi, 304, 309, 341.
Osman Bey, 40, 303.

Ö

Ömer, 55, 84, 86, 137, 138, 151,
308.
Ömer b. Hattab, 33.

P

Peçevî, 45.
Peçevi Tarihi, 201, 342.
Pir Sultan Abdal, 18, 334, 335,
337.
Prof. Eberhard, 312.

R

Rafızî, 32, 33, 34, 42, 100, 110,
161.

S

Safavîler, 51.
Sakarya Şeyhi, 10, 114, 115, 118.
Sarı Saltuk, 158.

Satuk Buğra Han, 21.
Semerat-ül Fuad, 223.
Sergüzeşt, 217, 222, 249, 272, 279,
288, 342.
Seyyid Nizamoglu, 13, 325.
Sicill-i Osmani, 166, 231, 257,
267.
Simavnalı Bedreddin, (Şeyh Bed-
reddin), 18, 40, 60, 77, 161,
258.
Siyasetname, 30, 34, 99, 100, 342.
Stephan Gerlach, 65.
Sultan Korkud, 41, 42.
Sultan Sancar, 24.
Süleyman Han, 44, 46, 197, 218,
219.

Ş

Şah İsmail, 50, 51, 54, 70, 216,
337.
Şah Kulu, 41, 42.
Şakaik-i Numaniyye, 102, 160,
163, 167, 169, 173, 343.

T

Takiyüddin, 74.
Tevrat, 61.
Thevenot, 69, 315, 319, 339.
Topkapı Sarayı, 37, 68, 81, 111,
124, 267, 268, 319, 320.

U

Uzuncarşılı, 265.
Üstüvani, 150, 152, 153, 154, 155.

V

Varidat, 60.
Veda Haccı, 84, 85.
V. V. Barthold, 23, 341.

Y

Yahudiler, 61.
Yavuz Sultan Selim, 79, 110, 111,
206, 294, 319.
Yunus Emre, 104, 108, 112, 208,
233, 344.

Z

Zeydiyye, 88.